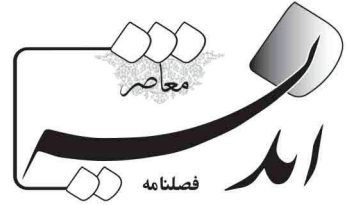

بنیاد اندیشه
تاسیس ۱۳۶۲

نشریه علمی - تخصصی بنیاد اندیشه
سال دوم، شماره هفتم، بهار ۱۳۹۶

ویژه قانون اساسی

صاحب امتیاز: بنیاد اندیشه

مدیرمسئول: داکتر محمدامین احمدی

معاون مدیرمسئول: داکتر امان‌الله فصیحی

سر دبیر: داکتر فرید خروش

دبیر این شماره: داکتر عبدالله شفايي

هیأت تحریریه: (به ترتیب حروف الفبا):

احمدعلی علیزاده، دین محمد جاوید، داکتر زکیه

عادلی، عبدالحمید عارفی، داکتر عبدالله شفايي،

علی امیری، داکتر علی محمد میرزایی، داکتر

غلامسخی احسانی، قربانعلی انصاری، محمد

توسلی غرجستانی، داکتر محمدجواد صالحی،

محمدسرور جوادی، داکتر محمدشفق خواتی،

داکتر محمدعلی جويا، محمد هدایت.

مدیر اجرایی: رشید محمدی

ویراستار: محمدقاسم الیاسی ترگانی

طراح جلد: هادی مروج

صفحه آرا: علی جمعه محمدی

فصلنامه اندیشه معاصر در ویرایش مطالب آزاد است.

نظرات طرح شده در مقالات الزاماً دیدگاه فصلنامه اندیشه معاصر نیست.

تمام حقوق مادی و معنوی فصلنامه اندیشه معاصر برای بنیاد اندیشه محفوظ است.

استفاده از مطالب فصلنامه اندیشه معاصر فقط با ذکر منبع مجاز است.

قیمت: ۲۰۰ افغانی

راهنمای تهیه و تنظیم مقالات جهت انتشار در فصلنامه بنیاد اندیشه

الف) شرایط عمومی مقالات

۱. مقالات ارسالی باید برخوردار از صبغه تحقیقی - تحلیلی، ساختار منطقی، انسجام محتوایی، روش مند، مستند و مستدل بوده با قلمی روان و رسا نگارش یافته باشند.

۲. مقالات ارسالی حتی الامکان تایپ شده و به اداره فصلنامه بنیاد اندیشه ارسال شود و یا فایل آن از طریق پست الکترونیکی به نشانی اینترنتی مجله اندیشه ایمیل گردد.

۳. حجم مقالات حداقل در ۳۰۰۰ کلمه و حد اکثر در ۸۰۰۰ کلمه تنظیم شود.

۴. مشخصات کامل نویسنده شامل: نام و تخلص، رتبه علمی، تحصیلات، ایمیل و شماره تلفون تماس همراه با مقاله ارسال شود. مقالات کتابخانه‌ای دارای یک نویسنده و مقالات تحریری یا ساحوی می‌تواند بیشتر از یک نویسنده داشته باشد.

۵. مقالات ارسالی نباید قبلاً در نشریات داخلی، خارجی، سایت و یا به عنوان بخشی از یک کتاب چاپ شده باشند.

۶. با مقالات ترجمه شده، اصل آن نیز ضمیمه شود.

ب) نحوه تنظیم مقالات

مقالات ارسالی باید دارای ساختار علمی باشند؛ یعنی دارای عنوان، مشخصات نویسنده یا نویسندگان، چکیده، کلیدواژه‌ها، مقدمه، قسمت اصلی، نتیجه و فهرست منابع باشند.

۱. چکیده: چکیده فارسی مقاله حداکثر ۱۵۰-۱۷۰ کلمه تنظیم گردد. چکیده باید به اختصار شامل: بیان مسأله، هدف پژوهش، روش و چگونگی پژوهش و یافته‌های مهم پژوهش باشد. در چکیده از طرح فهرست مباحث یا مرور بر آنها، ذکر ادله، ارجاع به مأخذ و بیان شعاری خود داری گردد.

۲. کلیدواژه‌ها: شامل حداکثر ۷ واژه کلیدی مرتبط با محتوا که ایفاگر نقش نمایه موضوعی مقاله باشد.

۳. مقدمه: مقدمه مقاله به بیان مسأله تحقیق، پیشینه پژوهش، ضرورت و اهمیت پژوهش، اهداف، جنبه نوآوری بحث، سؤالات اصلی و فرعی، تصویر اجمالی از ساختار کلی مقاله بر اساس سؤالات اصلی و فرعی طرح و مفاهیم اصطلاحات اساسی مقاله اختصاص می‌یابد.

۴. قسمت اصلی مقاله: چارچوب نظری یا مفهومی، روش تحقیق، مواد شامل شواهد، مدارک، استدلال، تحلیل و نقد و بررسی.

۵. نتیجه‌گیری: نتیجه مقاله بیانگر یافته‌های تفصیلی تحقیق است که به صورت گزاره‌های خبری موجز بیان می‌گردد و پاسخ اجمالی به سؤالات اصلی و فرعی مقاله داده می‌شود و از ذکر بیان مسأله، جمع‌بندی، مباحث مقدماتی، بیان ساختار مباحث، چارچوب نظری، ادله، مستندات، ذکر مثال یا مطالب استطرادی در این قسمت خودداری شود.

۶. نحوه ارجاع دهی

درون متنی: (تخلص، سال انتشار: شماره صفحه) برای مثال: (محمدی، ۱۳۹۰: ۲۲۰)

ج) فهرست منابع

۱. کتاب: تخلص، نام (سال انتشار)، عنوان اثر، نام و تخلص مترجم، محل نشر: ناشر.

۲. مجله: تخلص، نام (سال انتشار)، «عنوان مقاله»، نام و تخلص مترجم، نام مجله، سال انتشار، (شماره مجله): صفحات مقاله.

■ شکوفایی حقوق اساسی؛ گام نخست پیشرفت / ۳

■ تابعیت مضاعف در نظام حقوقی افغانستان / دکتر عبدالله شفایی / ۷

■ گستره عدالت اجتماعی و انکشاف متوازن در قانون اساسی / محمد توسلی غرjestانی / ۳۱

■ قانون اساسی، نظام سیاسی و حاکمیت ملی / محمداسحاق عارفی / ۵۱

■ مبانی حاکمیت ملی در قانون اساسی افغانستان / عبدالحکیم سلیمی / ۶۹

■ جایگاه آزادی‌های عمومی در قانون اساسی افغانستان / عبدالحمید عارفی / ۹۱

■ شهروندی در قانون اساسی افغانستان / دکتر محمدحسین خلوصی / ۱۱۱

■ تفکیک قوا و حقوق شهروندی در قانون اساسی افغانستان / عارف فراسو / ۱۳۷

■ دموکراسی و توزیع قدرت در قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان / اسدالله زائری / ۱۶۹

■ اساسی‌سازی حقوق خصوصی و زمینه‌های شناسایی آن در نظام حقوقی افغانستان / دکتر عبدالواحد

افضلی / ۱۸۹

■ قانون اساسی افغانستان و اشتغال زنان / محمدعلی اخلاصی / ۲۳۳

■ بایسته‌های حمایت از نهاد خانواده در قانون اساسی افغانستان / حمید موسویان / ۲۴۹

■ مقایسه قانون اساسی افغانستان با قانون اساسی ایران / عبدالقیوم آیتی / ۲۶۹

■ دادرسی اساسی؛ کارکردها و رابطه آن با سایر مقامات عمومی / ترجمه: دکتر عبدالعلی محمدی / ۲۹۹

■ تعدیل قانون اساسی و فرایند آن در حقوق اساسی افغانستان / سیدآصف حسینی / ۳۱۹

■ جایگاه دین در قانون اساسی افغانستان / محمدجمعه اعتمادی / ۳۳۷

■ قانون و ایدئولوژی / نویسنده: کریستینا سپینوویچ / ترجمه: روح‌الله موحدی / ۳۶۳

شکوفایی حقوق اساسی؛ گام نخست پیشرفت

۱. حقوق اساسی هر کشور آینه فرهنگ و تمدن آن کشور بوده و به عنوان شاخص مهم تکامل نظام سیاسی و اجتماعی محسوب می‌شود. رشد و ارتقای حقوق اساسی به سطح فرهنگ، تمدن و توانایی‌های مردم و اندیشمندان یک جامعه بستگی دارد. چه بسا کشوری قانونی اساسی مدرنی داشته باشد، اما حقوق اساسی آن کشور در عمل نتواند آن را در نظام اجتماعی خود پیاده کند. هراندازه که مردم یک کشور از تمدن و فرهنگ غنی برخوردار باشند و نسبت به وظایف و حقوق سیاسی خود آگاهی داشته باشند، به همان نسبت می‌توانند جامعه خود را به جامعه‌ای پایمند به قانون تبدیل کنند.

بنیاد اندیشه

۲. نشر این ویژه نامه زمانی نهایی گردید که کشور با حوادث و بحران‌های بزرگی مواجه است. حمله تروریستی چهار راهی زنبق، در صبحگاه روز چهارشنبه، ششم ماه رمضان و حوادث تلخ پس از آن که تلفات انسانی و خسارات مالی سنگینی را متوجه شهروندان کابل نمود، به قدری سهمگین و دردناک بود که از چالش‌های جدی دولت در تأسیس نظام برخاسته از قانون اساسی پرده برانداخت. نظام مورد نظر قانون اساسی، جمهوری اسلامی، مبتنی بر اراده مردم و دموکراسی است که منشور ملل متحد را رعایت و به حقوق بشر و اتباع احترام می‌گذارد و جامعه مرفهی را ایجاد می‌نماید. برگزار نشدن انتخابات مجلس شورا در موعد مقرر، به تعویق افتادن پروژه حیاتی تذکره الکترونیکی، ناتوانی در تأمین امنیت، برقراری عدالت اجتماعی و تأمین مشارکت سایر اقوام در ادارات دولتی و مبارزه با فساد از چالش‌های اساسی فرا روی نظام مورد نظر قانون اساسی است که متأسفانه به اعتبار و مشروعیت نظام فعلی به شدت آسیب رسانده است. رویکرد انحصارگرایانه و تمرکزگرایانه به قدرت و حکومت، وحدت و مشارکت ملی را

تهدید کرده، موجب ایجاد نارضایتی شده و با مواد و روح قانون اساسی در تعارض است.

۳. در عمل می‌بینیم، وقتی حاکمان و مجریان قانون در راه رسیدن به اهداف مورد نظر خود، با موانع قانونی مواجه می‌شوند، به صورت فوری خواستار اصلاح و تعدیل آن بخش از قانون می‌گردند. وجود حجم انبوهی از تعدیل قوانین عادی در کشور گواه روشن این ادعا است. تعدیل و تغییر قوانین بدون انجام مطالعات و کارشناسی لازم، در عمل مشکلات بسیاری را برای مجریان قانونی و دستگاه قضایی و کلیه دست‌اندرکاران مسائل عدلی و قضایی بوجود آورده است. جدای از این که علل و عوامل این نابسامانی چیست، متأسفانه قانون اساسی نیز از آسیب این اندیشه مصئون نمانده است. اندیشه تعدیل قانون اساسی و تغییر نظام ریاستی به نظام پارلمانی به خواسته جدی برخی نخبگان سیاسی تبدیل شده است. در حالی که همه می‌دانیم لازمه وجود نظام پارلمانی وجود احزاب سیاسی قدرتمند و فراگیر است که در افغانستان وجود ندارد.

اندیشه خام تغییر قوانین عادی و اساسی بدون مطالعه و انجام تحقیقات کافی، نه تنها مشکلات را حل نکرده است که موجب بروز مشکلات پیچیده‌تری نیز شده است. افغانستان شاید رکورددار تعدیل و تغییر قوانین در جهان باشد. در کمتر از یک صدسال گذشته تقریباً در هر دهه قانون اساسی نو داشته‌ایم و قوانین بسیاری که هنوز جوهر توشیح آن خشک نشده است، باز مورد تعدیل قرار گرفته است. با این حال همواره با مشکلات مواجه بوده‌ایم و اوضاع به سامان نگشته است. به باور درست، این سطحی‌نگری از ضعف دانش حقوقی ناشی می‌شود که از یک سو موجب تصویب قوانین ضعیف گشته و از سوی دیگر قدرت تحلیل و تفسیر قوانین را از قاضی و مجری قانون ستانده است. بنابراین، به جای تعدیل گسترده و زودبه‌زود قوانین و قانون اساسی، خوب است اندیشه و برداشت خود از قانون اساسی و قوانین دیگر را با انجام تحقیقات علمی، عمیق و غنی سازیم.

۴. حقوق اساسی در ضمن این که به روابط اشخاص با دولت، نوع نظام سیاسی، تعامل و توازن میان قوای حکومت می‌پردازد، وظیفه دارد میان حقوق و آزادی‌های فردی و مسؤولیت‌های اجتماعی انسان هماهنگی ایجاد کند. انسان در طبیعت خود، خواهان آزادی است و حکومت نیز که نمایندگی جامعه را برعهده دارد، برای اجرای مناسب نقش خود به دنبال اعمال نظم و قدرت است. برای ایجاد هماهنگی میان این دو تمایل، حقوق اساسی با تعیین حدود و چارچوب‌های قدرت و صلاحیت‌ها و اختیارات دولت و نیز توجه به آزادی‌های عمومی و حقوق بنیادین سعی

در ایجاد آشتی و تفاهم میان مردم و حاکمیت دارد. حقوق اساسی هم حدود و چارچوب قدرت و صلاحیت و اختیارات دولت را در هر کشور معین می‌کند و هم منزلت فرد را در اجتماع مورد توجه قرار می‌دهد. حقوق اساسی این اهداف را از طریق تدوین قانون اساسی دنبال می‌کند، قانونی که در نظام حقوقی هر کشور دارای بالاترین درجه اعتبار است و قوانین عادی و فرعی نباید با آن مغایر و مخالف باشند. با این که محور همه مقالات این شماره فصلنامه بنیاد اندیشه بر محور حقوق اساسی و به طور خاص قانون اساسی می‌چرخد، اما در موضوعات آن‌ها تنوع چشمگیری وجود دارد. به طور کلی مطالعات نظری در زمینه حقوق اساسی، ساختار قدرت و دولت و حقوق اساسی شهروندان سه محور اصلی تمامی مقالات را پوشش می‌دهد.

۵. واضح است که تحقیقات و مطالعات حقوقی و به صورت خاص حقوق اساسی بایستی معطوف به حل مشکلات اساسی و موجود جامعه باشد که متأسفانه محققان گاهی از آن غفلت می‌ورزند. نتیجه تحقیقات علاوه بر گسترش ادبیات حقوقی، باید به تعدیل قانون و اصلاح فهم و تفسیر از آن و نقد عملکرد مجریان قانون و ارائه پیشنهاد عملی برای اصلاح منتهی گردد. در این ویژه‌نامه کوشش کرده‌ایم به مباحث کلیدی در زمینه حقوق اساسی مثل حاکمیت ملی، تأمین حقوق شهروندی و ساختار قدرت و تفکیک قوا بپردازیم. طبیعی است که این تحقیقات به عنوان نخستین کارهای تحقیقاتی در زمینه قانون اساسی خالی از نقص و عیب نخواهد بود. امید است که این فصلنامه در زمینه حقوق اساسی بتواند به برخی سوالات پاسخ داده و سوالات جدیدی را برای خوانندگان محترم بوجود آورد.

۶. غنای ادبیات حقوق اساسی در پرتو جد و جهد اندیشمندان حقوق اساسی به ثمر می‌نشیند؛ هرچند در افغانستان در عرصه حقوق اساسی همانند سایر رشته‌های حقوق با کمبود مواجه هستیم و تا شکوفایی حقوق اساسی فاصله بسیار داریم. مایه مسرت است که در سالهای اخیر هم از لحاظ کمی و هم کیفی، در تولید آثار علمی در زمینه حقوق اساسی با رشد چشم‌گیری مواجه هستیم. مقالات وزین این ویژه‌نامه که تنها بخش کوچکی از تحقیقات صورت گرفته در این عرصه را نمایانده است، دلیلی بر این ادعاست.

دبیر این شماره